

NEEN AAN PRIVATISERING!

GEEF HET HISTORISCH UNIEKE 'GROOT PARK' TE LOVENJOEL

EEN NIEUWE TOEKOMST

Het was even slikken toen twee maanden geleden op de Natuurpuntvergadering één van de leden de link van de projectontwikkelaar Virix doorgaf, met de titel: "Kasteel met park te koop". Virix werd door de Katholieke Universiteit Leuven onder de arm genomen om het park van het kasteel de Spoelberch en de oude gebouwen in het kader van de uitvoering van het Bijzonder Plan van Aanleg te 'valoriseren'. Iedereen wist dat in het kader van het BPA omvangrijke renovatiewerken en de herbestemming van de oude gebouwen van 'Salve Mater' op stapel stonden. Maar dat nu ook het kasteel de Spoelberch zelf en een groot deel van het onbebouwde park te koop stonden, hielden we tot dan niet voor mogelijk. Zowat 6,7 hectare van het in totaal 11 ha grote park stond in de verkoopsvitrine. "Met uitzicht op het park" vermeldde de annonce, en om het nog aantrekkelijker te maken: "een deel ervan mag als eigen tuin aangelegd worden, zelfs een openluchtzwembad is er mogelijk". Juist omdat er met de uitvoering van het BPA een belangrijke bewonings- en bedrijvenintensivering zal ontstaan, gingen wij er in onze naïviteit van uit dat zowel het herstel en de beleefbaarheid van het park als het behoud van de socio-culturele en ecologische waarden verzekerd zouden worden. Door het vooruitzicht van een privatisering worden alle zogenaamde garanties en mooie woorden in het BPA Groot Park doorprikt en blijken ze gebakken lucht te zijn waarmee de K.U.Leuven en een projectontwikkelaar het park te gelde willen maken. Het was waarschijnlijk onnozel om er vanuit te gaan dat een 'beschermd' park als dit het wel zou redden. **Niets is minder waar.**

Het 'Groot Park' en het kasteel de Spoelberch

Het 'Groot Park' te Lovenjoel is gelegen in de vallei van de Molenbeek. Het maakte deel uit van de eigendommen van het adellijke geslacht de Spoelberch. Het kasteel werd rond 1750 als buitenverblijf gebouwd door burggraaf Christiaan Jan de Spoelberch, heer van Lovenjoel. De huidige parkstructuur werd aangelegd in 1835 in vroeg-landschappelijke stijl, met als belangrijke zichtas de Molenbeek. Het deel waar in 1926 de paviljoenen van de psychiatrische kliniek 'Salve Mater' werden opgetrokken, dateert van rond 1851. Met de

19de-eeuwse aanleg van het park werd het traditionele beemdenlandschap van de Molenbeekvallei 'heringelijst' of 'ge-landscaped'. Het oude bodemgebruik met hooi- en of graasweide bleef echter grotendeels ongewijzigd, waardoor het park nauwelijks afbreuk deed aan het ecosysteem van het beekdal.

De vallei van de Molenbeek, bekend van het Koebos, is de ader van een hele reeks landschapsparken (de Zielenberg, het 'Klein Park', het 'Groot Park', het 'Vijverhof', het 'Papiermoleken', de Abdij van Park). De valleibodem bestaat er uit natte, lemige gronden en een aantal venige,

Een BPA 'Salve mater' voor een herbestemming van de gebouwen (straks wonen en werken hier honderden mensen) zonder garanties voor deze prachtige open ruimte midden in het dorp?

beboste bronzones. Kenmerkend zijn de soortenrijke vegetaties met bittere veldkers, pluimzegge, verspreidbladige goudveil, boswederik... Een zeer interessante levensgemeenschap die zich als een groene vinger en oase in de steeds verder oprukkende verstedelijking ten oosten van Leuven uitstrekt.

Unieke bomencollectie

De laatste telgen van het geslacht, Jan de Spoelberch (1766-1838) en Maximiliaan de Spoelberch (1802-1873) hadden een grote belangstelling voor dendrologie en plantten diverse zeldzame boomsoorten aan. Van deze bomenrijkdom blijven een 120-tal soorten bewaard, niet alleen monumentale bomen zoals een bruine beuk met een omtrek van 670 cm, maar ook zeer zeldzame bomen zoals mispelbladige wintereik, zuilvormige gleditisia, Amerikaanse tulpenboom, donzige eik, zuileiken, zwarte els met ingesneden blad... Het park kan als één van de belangrijkste dendrologische collecties van België worden beschouwd.

Daarnaast herbergt het park de Europees beschermde habitatsoort ingekorven vleermuis.

De psychiatrische inrichting Salve Mater

Bij testament legateerde de laatste telg van het geslacht, Karel de Spoelberch, overleden in 1907, het omvangrijke familiedomein met verschillende boerderijen en bijbehorende landerijen in de omgeving aan mevrouw E. Gilbert-Ernst uit Leuven, een ver familielid. Vanaf 1910 begon zij massaal huizen en gronden te verkopen, waarschijnlijk om de enorme successierechten te kunnen betalen. Deze verkoop aan particulieren duurt voort tot na de Eerste Wereldoorlog. De eigendomsstructuur in de gemeente Lovenjoel, maar ook in de omliggende dorpen, veranderde hierdoor ingrijpend. De twee parken die het familiedomein in Lovenjoel uitmaakten, werden in 1915 geschonken aan de Leuvense Universiteit. In het 'Groot Park' zal later door de Zusters van Liefde van Gent in 1927 de psychiatrische inrichting 'Salve Mater' gebouwd worden. In het 'Kleine Park' werd net voor de Tweede Wereldoorlog begonnen aan de bouw van het MPI 'Ave Regina'.

Het beheer van Salve Mater is sinds enkele jaren in handen van de Universitaire Kliniek Sint-Kamillus. Momenteel verblijven er alleen nog patiënten in het paviljoen Sint-Paulus. Andere paviljoenen worden verhuurd aan o.a. De Spiegel, HIRL, Ensemble Explorations – BEKhuis, het kinderdagverblijf en het OCMW van Bierbeek. In 1994 werd het domein Salve Mater samen met de dorpskern van Lovenjoel en Ave Regina beschermd als dorpsgezicht.

Een nieuwe toekomst voor het Groot Park als 'park voor iedereen'

Wanneer het kasteel nu met meer dan de helft van het historische park van het domein wordt afgesplitst en het bovendien door privatisering ontoegankelijk wordt, verliest het 'Groot Park' de semi-publieke functie die het in de 20ste eeuw is gaan vervullen en zijn er nog nauwelijks garanties voor het integrale behoud en het herstel van de cultuurhistorische en ecologische waarden.

Het park telt 62 waardevolle en monumentale bomen. Hier een bruine beuk, een typische boom van landschapsparken. Dit prachtexemplaar heeft een omtrek van 5,35 meter. Elders staat een plataan met een omtrek van 5,52 meter.

Laat staan om een betrokkenheid van mensen met hun omgeving te creëren. Dit park heeft één globaal beheer nodig gebaseerd op een toekomstvisie die vertrekt van de waarden van het park. Natuurpunt bood aan om hier met experts over na te denken en daarna via contracten met de sociale werkplaats bij het beheer betrokken te worden vanuit het concept 'natuur en landschap voor iedereen'. Tot nu toe is op dit voorstel geen enkele reactie gekomen.

In Lovenjoel staan we aan de rand van het uitgedeelde verstedelijkte gebied van Leuven. Zeker met de herbestemming van de oude gebouwen van de psychiatrische instelling (wonen en werken) kan het 'Groot Park' één van de eerste belangrijke en kwaliteitsvolle open ruimtes worden die een contramal biedt voor de ontwikkeling tot woon- en werkgebied. Elke mens heeft behoefte aan groen en ruimte, 'natuur voor iedereen' is niet voor niets ons motto. Door de onmiddellijke en steeds zichtbaarder wordende aansluiting bij de verstedelijkte bebouwing is er nood aan kwaliteitsvolle open ruimte. De open ruimte van de Molenbeek (Abdij van Park, het 'Groot Park', het 'Klein Park', het Koe-en Bruulbos) kan deze functie zeker vervullen. We spreken niet over een achterafparkje of groene perkjes, maar over een structuur die het verschil zal maken. Mensen die in 'Salve Mater' komen wonen, moeten niet in hun auto springen om zich te ontspannen (joggen, wandelen,...).

De maatschappelijke nadelen van de privatisering van het park voor het leefklimaat van het nieuwe Bierbeek en voor alle bewoners overtreffen de private opbrengsten voor de projectontwikkelaar van de verkoop en de opdeling van het park (2.447 000 €). Dat ook een instelling als de Katholieke Universiteit Leuven zo omspringt

Zicht op het niet-beheerde deel van het park. Het herstel van het historische hooilandbeheer kan een prachtig resultaat opleveren zowel voor het behoud van de belangrijke zichtassen als voor de biodiversiteit.

Dit park is nu beschermd als dorpsgezicht en bevat een aantal habitatrichtlijnsoorten o.a. ingekoven vleermuis. Een duurzaam beheer is noodzakelijk en een opdeling is geen goede uitgangssituatie hiervoor.

Kasteel de Spoelberch met het deel van het park dat te koop staat.

met een domein uit een historische schenking, dat zo'n rijk spectrum aan maatschappelijke en ecologische waarden herbergt, is onbegrijpelijk.

Natuurpunt is voor een kwaliteitsvolle omgeving, ook in de stedelijke invloedssfeer. De projectontwikkelaar verkavelt dit historische landschap in hapklare brokken die hem veel geld opbrengen, en de gemeente en de gemeenschap blijven achter met loze beloften die nooit hard worden gemaakt. Natuurpunt Velpe-Mene en kern Bierbeek zullen niet bij de pakken blijven zitten en voor een nieuwe, andere toekomst voor dit park blijven vechten. We zullen zowel de eigenaars als de gemeente hierop blijven aanspreken. Nu al is de wandeling van de maand maart 2008 als mobilisatiemoment vastgelegd. In het volgende nummer van N&L komen we hier alleszins op terug. Hopelijk hebben we dan al een antwoord gekregen op onze vraag aan de projectontwikkelaar en

de gemeente om het domein toekomstperspectieven te bieden door Natuurpunt een rol te geven bij de bewaking van het beheer.

Bron: R. Deneef e.a., Historische tuinen en parken van Vlaanderen, Provincie Vlaams-Brabant, uitg. Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel 2004.

Foto's: Pieter Abts

Wandeling van de maand in het Park Salve Mater van Lovenjoel

Wanneer: zondag 30 maart, 14u00

Plaats: CC 't Stichelke, Kerkstraat 1, Lovenjoel

Info: 016 46 23 36, esther.buysmans@telenet.be

Thema-excursie, 8 december: Stadswallen van Damme

Wat doen we met cultuurhistorie in onze natuurgebieden?

Historisch project Meldertbos te Meldert, een historisch park een nieuwe natuurfunctie geven. Een goede visie is de belangrijkste stap in de slaagkansen van een project.

Erfgoed en natuur

De Citadel van Zoutleeuw (zie volgende blz.), de Heimolen, Wijngaardmuur, bunkers, oude parken, schansen, veldkapelletjes, vloeiweides, steengroeves, historische beemdenstructuren,... de lijst van klein en soms groot erfgoed in onze natuurgebieden is eindeloos. Veel afdelingen en beheerteams maken er ook werk van om dit erfgoed te integreren, nieuwe functies te geven en vooral in stand te houden.

Soms een evidente keuze, dikwijls een moeilijke afweging. Hoe gaan we om met erfgoed binnen onze natuurgebieden: gaan we voor restauratie of gaan we voor een herstel naar de geest?

Veel van onze natuurgebieden hebben klein historisch erfgoed, het is niet altijd evident om deze te (h)erkennen en te restaureren. Sint-Luciakapel in de Snoeken-gracht te Verrijk.

Thema-excursie

In het kader van het Interreg-Project 'Staats-Spaanse linies 1' is de provincie West-Vlaanderen gestart met de heraanleg van een gedeelte van de Stadswallen van Damme. De stadswallen werden oorspronkelijk aangelegd door Spaanse troepen begin 17de eeuw en zijn ondertussen een belangrijk natuurreservaat met moerasbossen, verlandingsvegetaties en waardevolle graslanden. Betrokken gronden zijn deels eigendom van Natuurpunt. Uniek is de koppeling tussen cultuurhistorie en natuurontwikkeling: met dit project worden opnieuw open water en bloemrijk grasland gecreëerd.

Afspraak: zaterdag 8 december om 10 uur

Plaats: parking langsheen de Damse Vaart, afspraak op de brug over de vaart

Begeleiding: Pieter Abts, Robrecht Pillen (NP) en Mathieu De Meyer (Provincie West-Vlaanderen)

Meer info: pieter.abts@natuurpunt.be en tom.debeelde@natuurpunt.be